

INSTITUTIONEN FÖR SPRÅK
OCH LITTERATURER

FRÅN GARDEN-PARTY TILL TRÄDGÅRDSFEST

En komparativ studie av de tre svenska
översättningarna av Katherine Mansfields novell
The Garden Party

Jonna Tinnervall

Uppsats/Examensarbete:	15 hp
Program och/eller kurs:	ÖU2100 Översättarprogrammet
Nivå:	Avancerad nivå
Termin/år:	Vt2015
Handledare:	Marcus Nordlund
Examinator:	Mats Mobärg
Rapport nr:	xx

Abstract

Uppsats/Examensarbete:	15 hp
Program och/eller kurs:	ÖU2100
Nivå:	Avancerad nivå
Termin/år:	Vt2015
Handledare:	Marcus Nordlund
Examinator:	Mats Mobärg
Rapport nr:	xx
Nyckelord:	översättning, nyöversättning, Retranslation Hypothesis, Katherine Mansfield

I denna uppsats undersöks skillnaderna mellan de tre svenska översättningar som finns av Katherine Mansfields novell *The Garden Party*: Märta Lindqvists (1923), Birgitta Hammars (1954) samt Lars-Håkan Svenssons (2013). Skillnaderna identifieras och analyseras sedan med hjälp av Larssons (2007) modell, vilken bygger på Newmarks (1988) fyra nivåer som beskriver översättningsprocessen. Syftet med undersökningen har varit att identifiera skillnaderna och sedan bedöma dem som ett utslag av antingen målspråkets utveckling under den tid som skiljer översättningarna åt, Retranslation Hypothesis (dvs. idén om att nyöversättningar är trognare källtexten än förstaöversättningar) eller översättarnas personliga stil, detta för att se vilken av dessa faktorer som kan sägas ha haft störst effekt på översättningarna.

Resultatet av undersökningen visar inte på något avsevärt större utslag för någon av dessa faktorer. Eftersom undersökningen utfördes på ett flertal olika nivåer gav olika aspekter av undersökningen olika resultat. Även om Retranslation Hypothesis bekräftades på vissa håll, fanns det många faktorer där den inte stämde in. Det fanns också många situationer där den sista och första översättningen uppvisade större likheter, både i relation till varandra och till källtexten, än vad Hammars översättning gjorde. Därför finns det ett behov av fler och mer omfattande studier, samt ett större fokus på hur förstaöversättningen påverkar efterföljande översättares val.

Innehållsförteckning

1. INTRODUKTION	1
1.1 Syfte och frågeställningar	2
1.2 Nyöversättning	3
1.3 Retranslation Hypothesis	4
1.4 Forskningsöversikt	5
2. MATERIAL OCH METOD	7
2.1 Material	7
2.2 Metod	7
3. RESULTAT	12
3.1 Den språkliga nivån	12
3.2 Den referentiella nivån	16
3.3 Sammanhangsnivån	19
3.4 Den idiomatiska nivån	25
4. SAMMANFATTNING OCH AVSLUTANDE DISKUSSION	30
KÄLL- OCH LITTERATURFÖRTECKNING	34
Källor	34
Litteratur.....	34

[Bilaga 2 ingår inte i den elektroniskt publicerade versionen.]

BILAGOR

Bilaga 1. Den referentiella nivån

Bilaga 2. Sammanhangsnivån

1. Introduktion

Översättningar anses vara tidsspecifika texter som i högre grad än källtexter "åldras" med tiden (Tegelberg 2011:77). Denna syn på översättningar, som någonting som blir föråldrat, är en av de faktorer som öppnar för möjligheten att genomföra och publicera nyöversättningar. De ses ofta som ett positivt inslag som förbättrar en tidigare översättning eller erbjuder en ny tolkning av källtexten (Gürçağlar 2009:233).

Enligt Tegelberg (2011:87) är det viktigt att bedriva forskning om nyöversättningar eftersom de i dag är en vanlig företeelse, inte fungerar på samma sätt som förstaöversättningar samt inte alltid karaktäriseras av samma drag (Tegelberg 2011:77). Tegelberg (2011:87) betonar också vikten av att inte enbart jämföra översättningarna med källtexten, utan även med varandra.

I samband med studier av första- och nyöversättningar nämns ofta **Retranslation Hypothesis**, dvs. uppfattningen att nyöversättningar tenderar att ligga närmare källtexten än den första översättningen. Förespråkare av hypotesen anser att förstaöversättningar är måltextorienterade och anpassade medan nyöversättningar anses vara mer källspråksorienterade. Denna hypotes har behandlats i många studier och såväl bekräftats (Dastjerdi & Mohammadi 2013) som kritiserats (Susam-Sarajeva 2003, Paloposki & Koskinen 2004). Gemensamt för många studier, oavsett vilken slutsats forskarna bakom dem drar, är dock en uttryckt åsikt om att fenomenet bör studeras i större utsträckning (Paloposki & Koskinen 2004:28; Dastjerdi & Mohammadi 2013:180).

Att både nyöversättningar och Retranslation Hypothesis alltså uttryckligen anses vara intressanta att studera ligger till grund för den här uppsatsen i vilken jag jämför tre svenska översättningar av novellen *The Garden Party*, skriven av den nyzeeländska författaren Katherine Mansfield. Novellen publicerades första gången i tidningen *Westminster Gazette* 1922 (Svensson 2013:170) innan den inkluderades i, och fick ge titeln till, en av Mansfields sista novellsamlingar, *The Garden Party and Other Stories*, som gavs ut 1922 på förlaget Constable i England. Novellsamlingen översattes i princip omedelbart till svenska av Märta Lindqvist och gavs ut 1923 i samlingen *Främlingen*. Birgitta Hammar översatte sedan novellen en andra gång 1954 för samlingen *Preludium*

och andra noveller. En tredje version publicerades mer än ett halvt sekel senare, översatt av Lars-Håkan Svensson och utgiven 2013 i samlingen *Trädgårdsfesten och andra noveller*. I recensionerna som publicerades i samband med den sistnämnda översättningen benämns Mansfields prosa som ”slank” och ”exakt”. En recensent uttrycker även att Mansfield i den aktuella novellen ”sömlöst glider mellan medvetanden och sinnesuttryck” (Palm 2013 [www]). Mansfield kallas också för en typiskt modernistisk författare som skapar en ovisshet i sina noveller genom att bland annat avsluta meningar, och ibland hela noveller, med en ”suggestiv ellips” (Hagström 2013 [www]).

Ingen av novellsamlingarna med nyöversättningar av Mansfields noveller tillhandahåller information om varför en nyöversättning har genomförts. I Svenssons förord, där Mansfields privata och professionella liv presenteras, nämns visserligen att vissa av samlingens noveller redan har översatts, men Svensson (2013:16) berör inte varför han har valt att översätta dem igen. Detta är dock inte väsentligt för den här uppsatsen, som inte behandlar orsakerna till nyöversättning, utan i stället fokuserar på skillnaderna som kan uppstå mellan sådana.

1.1 Syfte och frågeställningar

Syftet med denna uppsats är att undersöka vilka skillnader som kan finnas mellan olika översättningar av samma källtext, i det här fallet novellen *The Garden Party* av Katherine Mansfield. Dessa tre måltexter jämförs utifrån antagandet att det främst är tre skillnader som utmärker den här typen av översättningar: skillnader som orsakas av den förändring som målspråket genomgått mellan de olika översättningarnas tillkomst, skillnader som kan förklaras av Retranslation Hypothesis och skillnader som beror på översättarnas egna, personliga stil. Detta görs för att se vilken av dessa faktorer som dominerar i de tre översättningarna och om dessa faktorer står i kontrast till varandra eller sammanfaller.

Det finns givetvis andra faktorer som påverkar nyöversättningar än de tre som nämns ovan, till exempel mer praktiska faktorer som har med själva förlagsverksamheten att göra. Detta är intressanta faktorer, men jag kommer inte att ta med dem i genomförandet av den här studien, eftersom en begränsning av material och omfång var ofrånkomlig.

1.2 Nyöversättning

Enligt Gürçağlar (2009:233) är **nyöversättning**, eller **retranslation** på engelska, det som sker när ett verk som redan har blivit översatt till ett språk åter översätts till detta språk. Detta kan tyckas uppenbart och onödigt att förklara, men det råder viss begreppsförvirring som skapar en ambivalens inför begreppet. Till exempel förklarar Tegelberg (2011:85) att det kan vara svårt att veta var gränsen ska dras mellan nyöversättningar och reviderade översättningar, dvs. översättningar som publiceras när den ursprungliga översättningen enbart anses ha begränsade brister som inte är för ansträngande att rätta till. Ett exempel på en reviderad översättning är den som har gjorts av Märta Lindqvists förstaöversättning av novellen *The Garden Party*. Den gavs ut 1978 under samma titel i samlingen *Smekmånad och andra berättelser*. Det framgår ingenstans i denna samling att den består av reviderade översättningar, eller vem som reviderat dem, men vid en läsning framgår det tydligt att språket har reviderats. Till exempel har pluralformerna *voro* och *stodo* ersatts med singularformerna *var* och *stod*. Denna reviderade version räknar jag inte som en nyöversättning, och därför kommer jag inte ta hänsyn till den i min analys.

Nyöversättningar kan också göras om den första översättningen gjordes via ett intermediärt språk (Tegelberg 2011:86). Detta fenomen kallas **relay translation** på engelska och **reläöversättning** på svenska, men ibland kallas det även **retranslation** (Gürçağlar 2009:233). Denna definition kommer inte att vara aktuell eller inkluderas i denna uppsats.

Den främsta faktorn som nämns i samband med orsakerna till nyöversättning är tidsfaktorn, dvs. tanken om att språket i en översättning nästan alltid blir förlegat med tiden, särskilt om den innehåller vardagligt språk eller slang (Tegelberg 2011:79). Synen på översättningar och deras osjälvständiga förhållande till källtexten har förändrats med tiden och de ses inte längre bara som en försämrad kopia av källtexten. Enligt Tegelberg (2011:78) ses översättningar alltmer som självständiga texter i stället för enbart versioner av källtexten. Detta har medfört att en nyöversättning inte alltid behöver rättfärdigas med att förstaöversättningen blivit otidsenlig, utan det kan i stället finnas en önskan om att belysa ett visst verk från ett håll som nödvändigtvis inte behöver vara kopplat till tiden som gått.

Nyöversättningar kan också behövas när det råder andra översättningsnormer och ideal än de som var tongivande när förstaöversättningen producerades. Det kan till exempel finnas en vilja att omvärdera en viss text av ideologiska eller språkliga skäl (Tegelberg 2011:80). En

nyöversättning kan också anses vara nödvändig om kvaliteten på den första översättningen är bristfällig, eller om den första översättaren har tagit sig stora friheter med källtexten och till exempel tagit bort delar av den (Tegelberg 2011:85).

Ytterligare en anledning till att nyöversättningar genomförs är, enligt Gürçağlar (2009:234), att översättaren inte är medveten om att det redan finns en översättning eller att två översättare arbetar samtidigt med samma text, omedvetna om varandra. Ett sådant fall (som visserligen handlade om ett verk som redan var översatt flera gånger till svenska) var när Staffan Dahl och Ulla Roséen, med bara ett års mellanrum, gav ut översättningar av Fjodor Dostojevskijs *Idioten* (Englund Dimitrova 2013:58).

1.3 Retranslation Hypothesis

Enligt Gürçağlar (2009:233) kommer begreppet Retranslation Hypothesis (hädanefter förkortat RH) från en artikel av Antoine Berman, vilken publicerades i den franska tidskriften *Palimpsestes* år 1990. Där beskriver Berman litterära översättningar och påstår att alla översättningar är ofullständiga handlingar. De är en sorts misslyckanden, vilket märks tydligast i förstaöversättningar. En översättning kan därför bara förbättras och närma sig fullbordan genom nyöversättningar.

En annan nyckelperson som deltog i utvecklandet av RH är Gambier (1994). Gambier (1994:414) hävdar, enligt Gürçağlar (2009:233), att förstaöversättningar undertrycker källtextens mer annorlunda drag för att göra den mer lättläst. Gambier (1994:414) anser också, enligt Paloposki och Koskinen (2004:27), att en förstaöversättning alltid har en tendens att assimilera och förminska annorlunda element på grund av skillnader mellan källspråks- och målspråkskultur. En nyöversättning, å andra sidan, blir en återgång till källtexten. Dessa båda forskare som myntade begreppet RH ser alltså nyöversättning som en linjär process där översättningarna oundvikligen förbättras över tid.

Begreppet RH har blivit kritiserat från flera håll. Susam-Sarajeva (2003) och Koskinen och Paloposki (2004) ifrågasätter till exempel beskrivningen av översättning som en undantagslöst linjär och progressiv förbättring. Paloposki och Koskinen (2004:32) påpekar också att mätningar av en texts målspråksorientering eller närhet till källtexten kan vara problematisk, eftersom dessa fenomen kan verka inom en text på olika nivåer på en och samma gång. Detta anser jag vara relevant kritik som är nödvändig att ha i åtanke. Eftersom en text kan vara mång-

facetterad och sträva åt måltext på en nivå men åt källtext på en annan, kommer förhoppningsvis Larssons och Newmarks modell, som undersöker en text på flera olika nivåer, att ge en mer omfattande och komplex bild av översättningarna och deras förhållande till RH (se avsnitt 2.2).

1.4 Forskningsöversikt

Enligt Paloposki och Koskinen (2004:28) har fenomenet nyöversättning varit ett relativt populärt och välstuderat ämne inom språkvetenskapen, medan RH inte har varit det. Det har i stället dykt upp som en sidoaspekt eller som ett verktyg i studier av andra företeelser, till exempel när Chesterman (2000) delar upp RH i underkategorier för att visa hur olika modeller inom översättningsvetenskapen anpassas till olika hypoteser.

Paloposki och Koskinen (2004:28) påpekar vidare att deras studier i vissa fall (framför allt vad gäller 1800-talslitteratur) bekräftar RH, men att detta inte behöver visa på att översättning fungerar på ett visst sätt. Det här skulle kunna betyda att den litterära världen under denna period styrdes av normer som föredrog målspråksorienterade översättningar, medan efterföljande nyöversättningar har gjorts när källspråksorienterade översättningar har ansetts mer moderna. Paloposki och Koskinen (2004:34) presenterar också exempel som motsäger RH och konstaterar att översättningar påverkas av en mängd olika faktorer, så som förläggare, läsare, illustrationer och av själva översättarna. Dessa faktorer rymms enligt dem inte inom begreppet RH. Paloposki och Koskinen (2015:26) har även studerat hur förstaöversättningar påverkar följande nyöversättningar och dragit slutsatsen att en nyöversättning alltid tar ställning till den första översättningen.

Andra forskare har undersökt fenomenet nyöversättning utifrån andra perspektiv. Till exempel har Susam-Sarajeva (2003) studerat nyöversättning i olika fallstudier och fokuserat på de sociokulturella aspekter som påverkar och orsakar nyöversättning. Pym (1998) har studerat andra faktorer utöver tidens gång vilka leder till nyöversättningar, och skapat begreppen **passiva** och **aktiva** nyöversättningar som, kort sammanfattat, beskriver nyöversättningar som görs när en lång tid passerat (passiva) och översättningar som görs inom samma generation (aktiva). Pym (1998:83) anser att det är de aktiva som är intressanta att studera om man vill se generella drag angående nyöversättnings natur.

Inom Sverige har studier av nyöversättning till stor del fokuserats på översättningar mellan franska och svenska. Det är också främst litterära

översättningar som har studerats. Fenomenet har bland annat undersökts av Tegelberg (t.ex. 2014) och Bouquet (2009).

Ett stort antal studentuppsatser har också studerat RH eller fenomenet nyöversättningar. Bland andra har Rosén (2012) behandlat nyöversättningar i sin masteruppsats utifrån romanen *La Dérobade*. Med språkkombinationen engelska-svenska har bland annat Ramhöj (2010) och Sjöneby (2013) undersökt förstaöversättning och nyöversättning av de klassiska verken Salingers *The Catcher in the Rye* och Austens *Emma*.

2. Material och metod

I det här kapitlet presenteras först materialet och därefter metoden som används i denna uppsats.

2.1 Material

Materialet som ligger till grund för denna uppsats utgörs av Katherine Mansfields novell *The Garden party* och de tre översättningar till svenska som gjorts av den. *The Garden Party*, skriven på engelska, gavs ut 1922. Märta Lindqvists översättning *Ett garden party* gavs ut 1923. Lindqvist (1888–1939) var verksam som journalist, författare och översättare. Hon översatte främst från engelska men även från andra skandinaviska språk samt från franska och tyska (Svenskt översättarlexikon [www]). Birgitta Hammars översättning *Garden-partyt* gavs ut 1954. Hammar (1912–2011) var en produktiv översättare och översatte, bland annat, verk av P.G. Wodehouse och J.D. Salinger (Svenskt översättarlexikon [www]). Lars-Håkan Svenssons översättning *Trädgårdsfesten* publicerades 2013. Svensson, född 1944, är litteraturkritiker, poet och litteraturvetare. Han har, förutom Mansfields novellsamling, bland annat översatt verk av den irländska poeten Paul Muldoon (Wikipedia 2015 [www]).

Jag har valt denna novell för att översättningarna till svenska har gjorts under olika tidsperioder vilket gör dem till ett lämpligt material för en undersökning av vad som har haft mest genomslag i översättningarna: en sorts modernisering av språket, Retranslation Hypothesis eller översättarnas personliga stil. En mer utförlig presentation av textmaterialet återfinns i kapitel 1 ovan.

2.2 Metod

För att undersöka måltexternas närhet, både i förhållande till källtexten och till varandra, använder jag mig av Larssons (2007) analysmodell.

Den baseras på Newmarks (1988) fyra nivåer, vilka definierar vad en översättare bör tänka på vid en översättning. Jag har valt att använda samma namn på dessa nivåer som Larsson. Denna metod passar bra eftersom den tar hänsyn till både ”närhet” och målspråkets utveckling. Den är dock utformad med ett specifikt material i åtanke, som på vissa punkter skiljer sig från mitt, eftersom Larsson analyserar utvalda delar ur en tjeckisk roman, *Den tappre soldaten Svejek*. Jag anpassar därför min analys på grund av skillnaderna i material när det kommer till källspråk och textspecifika drag.

Den språkliga nivån (”the textual level”) är, enligt Newmark (1986:43), den nivå på vilken översättaren tar hänsyn till källspråket och ser till att textelementen direkt överförs till målspråket. Enligt Larsson (2007:57) handlar detta om att som översättare ta hänsyn till textuella aspekter som till exempel meningslängd och ordlängd. I denna analys undersöker jag detta genom att med hjälp av läsbarhetsprogrammet LIX räkna novellens antal graford, antal korta respektive långa ord, samt antal meningar. Graford som är längre än sex tecken betraktas som långa ord. Larsson analyserar även ett antal andra aspekter, men jag har valt att prioritera aspekterna ovan för att ha möjlighet att utföra en mer djupgående analys av dem. Jag har valt en annan typ av läsbarhetsprogram än Larsson, som använde KIX (en uppdaterad version av LIX), eftersom typen av program inte spelar någon roll i det här sammanhanget när det enbart används som ett verktyg för att få fram vissa uppgifter. Textens läsbarhetsvärde eller -index inkluderas inte i denna analys. Antalet meningar, till exempel, kan räknas ut med olika läsbarhetsprogram utan att det resulterar i olika data.

Det kan ibland, som Kenny (2001:35) påpekar, vara problematiskt att använda ett läsbarhetsprogram i denna typ av studie. Jag har till exempel varit tvungen att bearbeta texterna på flera sätt innan de matats in i programmet eftersom LIX inte kan analysera tveksamma fall, till exempel då de grafiska meningarna inte slutar med punkt, utrops- eller frågetecken eller börjar med stor bokstav. Alla titlar, som *Mrs. Sheridan*, räknades till exempel som början på en ny mening. Det finns även stycken där det indirekta talet innehåller fråge- eller utropstecken men som sedan följs av exempelvis *Laura said* (eller i översättning: *sade Laura*). Ett exempel på detta är meningen *Mother, isn't it really terribly heartless of us? she asked*. I sådana fall har jag valt att inte se de två sista orden som en ny mening utan som en del av föregående mening. Vid det tillfälle då sången som Jose sjunger återges i novellen har jag valt att betrakta de sammanhängande sångstyckena som en enda mening i samtliga texter eftersom det är svårt att betrakta de

poesiliknande raderna som ”riktiga” meningar.

Den referentiella nivån (”the referential level”), eller ”verklighetens nivå” (Newmark 1986:43), ligger relativt nära den språkliga nivån i översättningsprocessen, eftersom den fokuserar på konkreta element som ska överföras från en kultur till en annan. Översättaren måste ibland komplettera den språkliga nivån med kunskaper om verkligheten för att texten ska bli pragmatiskt anpassad till målspråket (Newmark 1988:23). På denna nivå studerar Larsson (2007:66) tjeckiska egennamn, kulturspecifika företeelser och historiska referenser som är okända inom den svenska målspråkskulturen. Till skillnad från Larssons material innehåller inte *The Garden Party* några egennamn eller historiska referenser som översättarna behöver ta hänsyn till i lika stor utsträckning, och därför fokuserar denna uppsats endast på kulturspecifika företeelser. De företeelser som förekommer i källtexten och som jag har valt att se som kulturspecifika för Nya Zeeland är växtarter, maträtter, vissa yrken samt hushållsdetaljer som till exempel textilier. Genom en noggrann läsning av källtexten och de tre måltexterna har jag identifierat dessa företeelser och listat de som har översatts på olika sätt i åtminstone två av översättningarna. Orden har sedan slagits upp i Svenska Akademiens Ordlista (hädanefter förkortat som SAOL) för att se hur förklaringarna till orden ser ut och därmed få en bild av hur vanligt förekommande det aktuella ordet var under den period då översättningarna gjordes. För att kunna avgöra hur exakta översättningarna är har även *Norstedts stora engelsksvenska ordbok* (2000) samt Nationalencyklopedin [www] konsulterats.

På **sammanhangsnivån** (”the cohesive level”) analyseras de element som binder samman texten, exempelvis användningen av adverb och konjunktioner som ger en bild av översättarnas ställningstaganden och skillnader mellan måltexterna (Larsson 2007:61). Enligt Newmark (1986:44) ska översättaren på denna nivå försöka följa källtextens ”stream of thought”. Larsson (2007:61) analyserar på denna nivå de längsta styckena med direkt anföring som finns i hans material, eftersom de styckena anses återspegla element som är typiska för källtexten. I *The Garden Party* är det, enligt min mening, de stycken som återspeglar Mansfields modernistiska stil där läsaren får ta del av olika perspektiv och medvetanden, som är typiska för texten och därför relevanta att studera på denna nivå. Därför har jag valt att analysera hur tre olika stycken som innehåller dessa drag binds samman. De stycken som har valts ut är det första och sista stycket, samt det stycke som återfinns så nära mitten av novellen som möjligt. Enligt min mening är dessa beskrivande delar kännetecknande för novellen och skapar den ”ton” som Newmark (1988:24) anser att en översättare måste ha i åtanke vid

en översättning.

Den idiomatiska nivån ("the level of naturalness") berör den del av processen då översättaren ska försöka återskapa ett naturligt och passande språk för den typ av text som översätts (Newmark 1986:44). Larsson (2007:62–66) analyserar detta genom att undersöka talspråksmarkörer och expressiva konstruktioner. Jag har valt att fokusera på talspråksmarkörer eftersom det till skillnad från Larssons material inte finns lika många expressiva konstruktioner i *The Garden Party*. Liksom Larsson (2007:62) har jag undersökt talspråksmarkörer som jag hittat i översättningarna och använt SAOL för att se om dessa ord har markerats med en kommentar om dess bruklighet eller stilnivå. Jag har utgått från att de senast utgivna ordlistorna innan måltexternas publicering speglar respektive översättares uppfattning om talspråk. Detta behöver naturligtvis inte vara ett korrekt antagande. Det går inte att veta utan att fråga översättarna vilken SAOL de använde vid sin översättning, om de överhuvudtaget tog hjälp av ordlistan, eller hur deras personliga uppfattningar om språket skiljer sig från ordlistans. Jag har ändå utgått från att Svenssons språkbruk bäst motsvaras av SAOL 13 (2006) och att Hammars motsvaras av SAOL 9 (1950). I Lindqvists fall har jag konsulterat SAOL 8 (1923). Även om den här upplagan av ordlistan gavs ut samma år som Lindqvists översättning och hon troligtvis inte använde den i sitt arbete, är det uppenbart att hon har följt med i tidens svängningar och till exempel tillämpar de moderna formerna med *v*-stavning i stället för *hv* eller *fv*. Därför ligger hennes språk närmare upplaga 8 än upplaga 7 från 1900, där dessa äldre stavningsformer fortfarande rekommenderas. Jag har tolkat markeringen "<vard.>" i SAOL som en markering av vedertagna talspråksmarkörer.

När jag följt denna modell och skillnaderna mellan de tre översättningarna identifierats på samtliga fyra nivåer, analyserar jag dessa skillnader med RH och med språkets utveckling över tiden i åtanke, och en översikt som sammanfattar måltexternas relation till källtexten och till varandra skapas.

Det är viktigt att nämna att både analysen med datatekniskt stöd och den manuella analysen givetvis har utförts med intentionen att undvika fel och misstolkningar, men det är möjligt att det ändå förekommer en viss felmarginal i beräkningarna. Denna bedöms dock vara så liten, och oundviklig, att det ändå går att betrakta resultaten som trovärdiga.

Materialet som studeras i denna uppsats är mycket begränsat eftersom det endast är en novell med tillhörande tre översättningar som studeras. Därför måste resultaten behandlas med försiktighet och inga generella slutsatser om översättningar, med utgångspunkt endast i detta material,

kan dras. Däremot kan slutsatser dras om det specifika materialet, vilket i sin tur kan ses som ett litet bidrag till det större forskningsfält som fokuserar på nyöversättningar och RH.

3. Resultat

Resultaten av den jämförande analysen presenteras i följande avsnitt i enlighet med de kategorier som Larsson (2007) identifierar. Detta görs som ett led i att uppnå syftet som formulerades i avsnitt 1.1, dvs. att identifiera skillnaderna mellan måltexterna och undersöka vad de kan ha orsakats av. Efter en behandling av de fyra nivåerna separat följer en sammanfattande diskussion i kapitel 4 där likheter och skillnader på alla nivåer relateras till översättningarnas källspråks- och målspråksorientering, RH samt översättarnas personliga stil.

I kapitlet förkortas de olika måltexterna, utifrån kronologisk ordning, som MT1 (Lindqvists översättning), MT2 (Hammars översättning), och MT3 (Svenssons översättning). Mansfields källtext refereras till som KT. I min strävan att vara så konsekvent som möjligt kommer även de exempel från käll- och måltexter som finns med i kapitel 3 benämnas med en bokstav i kronologisk ordning. Exempel (1a) kommer följaktligen från KT, (1b) från MT1, (1c) från MT2, och (1d) från MT3.

3.1 Den språkliga nivån

Med hjälp av LIX, och efter en viss bearbetning av materialet (se avsnitt 2.2), fann jag 594 grafiska meningar i källtexten. Tabell 1 visar hur vissa aspekter av dessa meningar har översatts till svenska i de tre olika översättningarna:

TABELL 1. *Antal graford och grafiska meningar*

	KT	MT1	MT2	MT3
Antal graford	5331	5342	5369	5422
Antal korta graford	4603	4411	4475	4550
Antal långa graford	728	931	894	872
Antal grafiska meningar	594	609	619	605
Genomsnitt graford/grafisk mening	8,97	8,89	8,67	8,96

Som framgår av Tabell 1 är samtliga översättningar längre än källtexten, och längden ökar med varje ny översättning. Mellan MT1 och MT3 skiljer det 80 graford, vilket är ca 1,5 % av förstaöversättningens totala antal graford. En förklaring till detta är att vissa verbkonstruktioner har förkortats i MT1, medan detta inte har gjorts i MT3. I relativa bisatser står det till exempel *som haft* i MT1, medan det står *som hade haft* i MT3 och MT2. Eftersom det i engelskan är omöjligt att ta bort dessa hjälpverb kan detta inte analyseras som ett källspråks- eller målspråks-orienterande grepp utan snarare som ett utslag av tidsaspekten eller som ett personligt stilgrepp från Lindqvists sida.

När det gäller antalet långa graford, alltså de graford som är längre än sex tecken, är tendensen i stället motsatt. Alla översättningar har fler långa graford än källtexten, men MT1 har flest och ligger därmed längst ifrån källtexten medan MT3 ligger närmast med fler korta graford. Vid en analys av frekvensordlistorna som skapats i LIX går det att se hur denna skillnad bland annat beror på att MT2 och MT3 använder kortare och modernare ord än MT1. Till exempel förekommer *alltsammans* 16 gånger i MT1. I MT3 har detta ord bland annat bytts ut mot de kortare *helt* eller *allt* vid 11 tillfällen, som jag tolkar som modernare ord. Det långa *förtjusande*, som används nio gånger i MT1, används bara två gånger i MT2 och MT3 och har på de flesta håll bytts ut mot kortare graford, som till exempel *söt* och *frisk* (ibland har dock längre graford använts, som *underbara*).

Denna skillnad mellan översättningarna har, enligt min mening, förmodligen uppkommit främst på grund av tidsskillnaden. Man skulle dock även kunna påstå att de kortare graforden i MT2 och MT3 är ett utslag av RH, eftersom de bättre återspeglar källtextens kortare graford. *Förtjusande* och de kortare alternativen är till exempel ofta översättningar av ord som *well* och *nice*. Likaså är *alltsammans* och *allt*, som används i de två senare måltexterna, en översättning av *all* (men i vissa fall också av *everything*). Att byta ut de långa svenska graforden från förstaöversättningen resulterar på så sätt i att måltexten kommer närmare källtexten.

Vad gäller översättarnas hantering av källtextens meningar ligger de tre måltexterna relativt nära källtexten. Det finns till exempel endast ett fåtal exempel då meningar helt har uteslutits: i MT1 har två meningar tagits bort, och i MT2 har endast en kort, grafisk mening (bestående av ett enda graford) uteslutits, samtidigt som den inkorporerats som en bisats i en närliggande mening. Även i MT3 har endast en hel mening

tagits bort. Dessa förändringar anser jag vara för få till antalet för att ha en övergripande effekt på översättningarna och deras karaktär.

Den största orsaken till att samtliga måltexter innehåller fler meningar än källtexten är att dialogerna märks ut på olika sätt och därför tolkas olika i LIX. När det i KT finns konstruktioner som i exempel (1a) nedan översätts de i alla svenska måltexter med kolon, vilket LIX har tolkat som en ny mening. Som nämns i inledningen till det här kapitlet kommer längre exempel hädanefter benämnas med en bokstav och en siffra. Exempel (a) kommer alltid från KT, exempel (b) kommer alltid från MT1, exempel (c) kommer från MT2, och exempel (d) kommer från MT3.

- (1a) And Laura, glowing, answered softly, 'Have you had any tea? [...]
- (1b) Och glödande svarade Laura sakta: – Har du fått te? [...]
- (1c) Och Laura glödde och svarade mjukt: ”Har du fått te? [...]
- (1d) Och den glödande Laura svarade älskvärt: ”Har ni fått te? [...]

Detta skulle kunna ses som en feltolkning av programmet eftersom ett kolon normalt inte anses markera slutet på en mening. Jag har emellertid valt att se detta som en målspråksanpassning och därför låtit dem vara kvar eftersom det finns fall i MT3 när översättaren valt att behålla källtextens struktur som den ser ut i exempel (1a) ovan, till exempel i följande mening:

- (2a) And she said to Sadie firmly, 'Tell cook I'll let her have them in ten minutes.'
- (2d) Och så sade hon beslutsamt till Sadie, ”Säg till kokerskan att hon får dem om tio minuter.”

Eftersom det alltså är möjligt att behålla samma meningsbyggnad på svenska som på engelska, ser jag konstruktionerna i exempel (1b–1d) som medvetna steg i en målspråksorienterande process, och har därför inte korrigerat den ”felaktiga” tolkning som gjorts av LIX.

Det är, trots detta beslut, intressant att även analysera resterande skillnader när det gäller antalet meningar i måltexterna. MT1 har 16 fall där repliker återfinns efter ett kolon, vilket betyder att det endast finns tre andra skillnader i antalet meningar. Vid en närmare granskning visar det sig vara de två borttagna meningarna som redan nämnts ovan, samt ett tillagt utropstecken från källspråkets enda mening *Ta-ta-ta Tee-ta!* som följaktligen blir *Ta-ta-ta! Ti-ta!*.

MT3 innehåller 13 kolon som följs av repliker, vilket innebär att den översättningen enbart skiljer sig från källtexten på tre andra ställen. Det rör sig om en borttagen mening och två hopslagna meningar.

Den enda måltexten som uppvisar egentligt nämnvärda skillnader när man bortser från måltexternas användning av kolon är MT2, som liksom MT3 har 13 situationer där kommatecken har ersatts av kolon innan direkt anföring. Utöver detta finns det 24 andra situationer där måltexten skiljer sig från källtexten, vilket alltså är många gånger fler än i de andra två måltexterna. En av de större bidragande faktorerna till detta är att många av källtextens semikolon har tagits bort och ersatts av punkt i MT2. I MT1 har 14 av 17 semikolon ersatts med kommatecken, och därmed har meningsgränserna bevarats, medan semikolonen i stor utsträckning har fått vara kvar i MT3. Ett exempel på detta är följande mening:

- (3a) She mustn't mention the morning; she must be business-like.
- (3b) Hon fick inte tala om vädret, hon måste vara affärsmässig.
- (3c) Hon fick inte tala om morgonen. Hon måste vara affärsmässig.
- (3d) Men hon fick inte prata om vädret; hon måste vara affärsmässig.

En annan orsak till det större antalet meningar i MT2 är att källtextens kommatecken efter dialog ersatts av punkt vid fyra tillfällen. Utöver dessa två typer av skillnader, som återkommer på många håll i texten, finns det även enstaka fall där MT2 uppvisar fler meningar på grund av att översättaren har valt att dela upp fragment som är mer talspråkliga, exempelvis utrop, med hjälp av skiljetecken. Ett exempel på detta är när Mrs Sheridan utropar *But oh, these parties, these parties!* i en mening och detta översätts som tre meningar i MT2: *Men puh! Dessa bjudningar! Dessa bjudningar!*

Även om Tabell 1 endast redovisar ett större antal meningar i MT2 jämfört med källtexten och de två andra översättningarna har det inte bara lagts till fler meningar. Vid fem tillfällen har källtextens meningar även slagits ihop. Till exempel har följande meningar slagits samman till en enda:

- (4a) Against those trees. Over there.
- (4c) Där borta vid dom där träden.

Det går att analysera dessa val gjorda av översättaren av MT2 som ett sätt att göra dialogen mer naturlig och flytande på svenska och att det därför är ett målspråksorienterande grepp. När det gäller antalet me-

ningar bekräftar måltexterna alltså inte RH, och eftersom det är Hammars översättning från 19050-talet som är avvikande skulle jag vilja härleda skillnaderna till översättarens personliga stil och val.

Sammanfattningsvis kan man säga att det på denna nivå inte går att dra en enhetlig slutsats. Materialet uppvisar motsägelsefulla tendenser i de olika fallen. MT1 ligger närmast KT vad gäller antalet graford i hela novellen, vilket är motsatsen till hur RH fungerar. Samtidigt ligger MT3 närmast KT vad gäller antalet korta och långa graford samt antalet meningar, och MT1 ligger längst ifrån, vilket bekräftar RH.

Den största skillnaden vid jämförelsen av de tre måltexterna är hanteringen av källtextens meningar i MT2. Medan MT1 och MT3 inte skiljer sig nämnvärt från vare sig varandra eller källtexten (om man bortser användandet av kolon som meningsavskiljare) har översättaren av MT2 tagit sig stora friheter och både slagit samman och delat upp många meningar. Detta tolkar jag som en målspråksanpassande strategi som gör texten mer lättläst, men det skulle även kunna vara fråga om ett sammanträffande, där en personlig stil av en händelse anpassar måltexten till målspråkets normer.

3.2 Den referentiella nivån

På den referentiella nivån analyseras de kulturspecifika begreppen utifrån antagandet att ju mer begreppen anpassas till den svenska kulturen, desto mer målspråksanpassande är de. De begrepp som har betraktats som kulturspecifika i denna novell (dvs. tillhörande den nya zeeländska, brittiskt koloniala, kulturen) är yrken, växtarter samt vissa maträtter och hushållsdetaljer. En tabell där samtliga identifierade kulturspecifika företeelser listas återfinns i Bilaga 1.

Den första skillnaden som upptäcktes på denna nivå är att det i MT3 finns två ord, *karakaträd* och *lokomobil*, som översättaren anser vara svåra att förstå för den svenska läsaren på 2010-talet och därför förklaras längst bak i samlingen (Svensson 2013:171). Något liknande finns inte i de andra översättningarna, även om både MT1 och MT2 har valt att översätta *karakas* med det förklarande *karakaträd*. Eftersom fotnoterna får stå i slutet på novellsamlingen utan att markeras i den löpande texten resulterar detta i en diskret anpassning där översättaren låter bli att anpassa texten till målspråket men samtidigt tillhandahåller en förklaring för den läsare som anser sig behöva det eller är intresserad. Därför ser jag det som en källspråksorienterande strategi, men en hjälps-

sam sådan. Eftersom de båda uttrycken varken förklaras i MT1 eller MT2, kan man därför säga att de är mer källspråksorienterade än MT3.

Andra skillnader som upptäcktes kan tydligt kopplas till tidsskillnaden mellan översättningarna. Yrket *cobbler* översätts till exempel som *skoflickare* i MT1 men som *skomakare* i MT2 och MT3. *Skoflickare* är enligt Gellerstam (2009:97) ett exempel på ett ord med ursprung långt tillbaka i tiden. När ordlistorna konsulterades var det också tydligt att det är tidsskillnaden som orsakat denna förändring: *Skoflickare* finns visserligen med i SAOL 13 (2006) med beteckningen ”<åld.>”, men det ingår inte i SAOL 9 (1950). I SAOL 8 (1923) finns det däremot med utan förklaring. På samma sätt översätts även *conductor* som *anförare* i MT1 men som *dirigent* i MT2 och MT3. I SAOL 8 (1923) och 9 (1950) finns det en förklaring till *dirigent* där det står ’(Musik)anförare’, och därför kan vi anta att ordet var på väg in i svenskan men inte ännu självklart. Ordet förklaras även i SAOL 13 (2006), men inte med ’anförare’ utan med ’ledare’.

Likaså översätts *cap* som *mössa* i MT1 men som *keps* i nyöversättningarna. Förklaringen till detta finns i SAOL: ordet *keps* finns inte med förrän i SAOL 9 (1950), vilket tyder på att ordet har lånats in någon gång efter förstaöversättningens uppkomst. *Canvas* översätts som *tältduk* i MT1 och MT2, men som *kanvas* i MT3. Dessa exempel, som jag anser är representativa för de kulturspecifika begrepp som jag identifierat, har främst orsakats av tidsskillnaden och går inte att koppla till RH. De visar på hur vissa ord tagits ur bruk i svenskan och hur andra med engelskt ursprung inkorporerats.

I MT3 anpassas vissa begrepp som översättarna bakom de andra översättningarna valt att behålla närmare källspråskulturen. Där MT1 och MT2 till exempel använder *bojdörr*, som bokstavlig översättning av *baize door*, har MT3 i stället valt att skriva *filtklädd dörr*. Ordet *boj* (ett särskilt sorts tyg) finns med i alla upplagor av SAOL som studerats i anslutning till översättningarna, så det går inte att utifrån SAOL anta att ordet *boj* blivit förlegat. Däremot kan jag, som lever i samma tid som MT3, bekräfta att det för mig är ett okänt ord och att jag förstår bättre vad en *filtklädd dörr* är än en *bojdörr*. Ett liknande exempel är hur källtextens *print skirt* översätts som *kattunklänning* i MT1, *stärkt förklä* i MT2, samt som *kjol* i MT3. I upplagorna av SAOL framgår det att *kattun* inte ansågs behöva en förklaring alls i åttonde upplagan medan det förklaras med *tygsort* i SAOL 9 (1950) och betecknas med ”<åld.>” i SAOL 13 (2006). Dessa anpassningar som förekommer i MT3 kan alltså ses som en målspråsanpassning som ansetts nödvändig att göra med tanke på tidens gång.

I andra situationer tolkar översättarna olika kulturspecifika begrepp på olika sätt. I MT1 översätts till exempel *meringue-shells* med *ostronskal*, medan det i de andra måltexterna översätts med *maräng*. I samtliga måltexter översätts *cream-cheese* på olika sätt: *gräddost*, *ostkräm*, samt *kvarg* (kronologisk ordning). Enligt *Norstedts stora engelsk-svenska ordbok* (2000) kan *cream cheese* översättas som *mjuk gräddost*, *kvarg*, *kvark* eller *keso*. Enligt denna ordbok är alltså översättningen MT1 och MT3 korrekta. *Ostkräm*, översättningen som används i MT2, finns med i SAOL 9 (1950) och 13 (2006), utan förklaring. I Nationalencyklopedin [www] beskrivs *ostkräm* som ”riven ost blandad med fett”, vilket alltså inte är en motsvarighet till *cream cheese*. I Nationalencyklopedin [www] beskrivs dessutom *gräddost* som en ”typ av ost med hög fetthalt”, vilket även skulle tala emot att använda *gräddost* som översättning av *cream cheese* eftersom det inte alls syftar på den färskostliknande produkt som *cream cheese* är. Jag skulle alltså säga att lösningen i MT3 är den mest exakta och minst anpassade lösningen.

Bakverket *cream puff* översätts bokstavligt som *gräddbakelse* i de två första måltexterna men som *petit-chou* i MT3, vilket ger en sannare bild av vad det är eftersom *gräddbakelse* redan är ett vedertaget begrepp på svenska och inte åsyftar samma företeelse. Detta bekräftas i *Norstedts stora engelsk-svenska ordbok* (2000) där *cream puff* översätts som just *petit-chou*. I ovannämnda situationer kan man ana att relationen till vissa kulturspecifika begrepp har blivit större med tiden, och där saker i de tidigare måltexterna översätts på ett bokstavligt sätt, har den eller de senare översättningarna varit medvetna om den verklighet som den referentiella nivån ska representera (Newmark 1988:23). Denna aspekt av översättningarna skulle därför kunna ses som en bekräftelse av RH eftersom resultatet blir att den nyaste översättningen positionerar sig närmare källtexten än de båda äldre.

En aspekt som också är viktig att ta med i beräkningen på denna nivå är att de kulturspecifika skillnaderna inte enbart behöver vara en skillnad mellan Sveriges och (det brittiskt koloniserade) Nya Zeelands kultur, utan det finns även en skillnad mellan 1920-talets, 1950-talets och 2010-talets kultur. Eftersom jag i skrivande stund hör hemma i samma tid som översättaren av MT3 är jag, i likhet med honom, påverkad av 2010-talets ideal. Därför tycker jag ofta att kunskapen som framgår i MT3 om den nya zeeländska kulturen är den rätta, eftersom den, mer eller mindre, sammanfaller med min kunskap. En översättning av novellen som skulle göras om tjugo år skulle förmodligen anses ha mer fördjupad kunskap om New Zeelands kultur än vad Svensson har, om vi

utgår ifrån att kunskapen skulle fortsätta att öka linjärt på samma sätt som tidigare, eftersom kunskapen hos den framtida översättaren kommer vara i samklang med den tidens ideal. Detta är egentligen ett sätt att beskriva hur RH verkar, och resonemanget bekräftar på ett sätt hur själva fenomenet RH uppstår. Men RH undermineras också av detta eftersom det i så fall förutsätts att nyöversättningar inte skapas utifrån en linjär utveckling i syfte att förbättra tidigare översättningar, utan snarare som en anpassning till vad som anses vara korrekt för stunden, oavsett om det är ”bättre” eller ”sämre” eller om det rör sig om djupare eller grundare kunskap.

Det är svårt att sammanfatta skillnaderna på den referentiella nivån. De exempel som behandlats ovan tyder på relativt otydliga mönster, och dessa var ändå de tydligaste tendenserna som gick att urskilja inom ramarna för denna undersökning. Det är uppenbart att översättarna från fall till fall tar olika beslut och inte har någon övergripande metod som gäller i alla situationer. Vad som dock går att säga är att kunskapen om källspråskulturen i viss mån tycks ha ökat, i synnerhet i MT3, och därför blir den översättningens relation till källtexten tydligare och starkare. Vissa saker har dock anpassats mer i den sista översättningen än i de två tidigare, och det går att anta att dessa anpassningar till stor del har att göra med tiden som gått och hur målspråskulturen har förändrats under de nittio år som skiljer den första och sista översättningen åt. På den referentiella nivån blir resultatet alltså för mångfacetterat för att det ska gå att dra en övergripande slutsats. Vissa skillnader mellan översättningarna kan kopplas till RH, såsom de källspråsanpassade översättningarna av vissa maträtter i MT1 och MT2. Men främst verkar det vara tidsaspekten som spelar in på denna nivå och orsakar skillnader mellan de olika översättningarna.

3.3 Sammanhangsnivån

Vid analysen av sammanhangsnivån valdes tre stycken ut från novellen som jag bedömer representerar textens ton. De återfinns i sin helhet i bilaga 2, som dock inte ingår i den elektroniska versionen. För tillgång till den hänvisas till författaren. Det som är utmärkande för tonen i dessa stycken är till exempel att Mansfield vid flera tillfällen börjar meningar med konjunktioner – hon börjar till och med hela novellen med *And*. Detta stildrag är något som samtliga översättare har behållit i måltexterna och den tidvis originella textbindningen är på många sätt intakt i de tre översättningarna. Ett exempel på detta är följande stycke

där de fragmentariska meningarna både beskriver situationen och kan tolkas som Lauras tankar:

- (5a) There lay a young man, fast asleep – sleeping so soundly, so deeply, that he was far, far away from them both. Oh, so remote, so peaceful. He was dreaming. Never wake him up again.
- (5b) Där låg en ung man, i djup sömn – sovande så tungt, så djupt, att han var långt, långt borta från dem båda. Ack, så fjärran, så fridfull. Han drömde. Väck honom aldrig mer.
- (5c) Där låg en ung man, djupt insomnad - sov så gott och så djupt att han var långt långt borta från dem båda. Å, så avlägsen, så fridfull! Han drömde. Väck honom aldrig mer.
- (5d) Där låg en ung man, försänkt i djup sömn – sov så gott, så djupt att han var långt, långt borta från dem båda två. Åh, så avlägsen, så fridfull. Han drömde. Väck honom aldrig.

Bortsett från det tillagda utropstecknet och det borttagna kommatecknet i (5c) samt det uteslutna adverbet *again* i (5d) är det tydligt att översättarna försökt att återskapa källtextförfattarens okonventionella stil.

Det finns tillfällen då textens repetitiva ”flyt” inte kan upprepas på svenska på grund av att ordagranna översättningar är språkligt omöjliga. Till exempel finns det en passage där Mansfield upprepar *they* i början på flera meningar i rad (min markering med fet stil):

- (6a) True, **they** were far too near. **They** were the greatest possible eyesore, and **they** had no right to be in that neighbourhood at all. **They** were little mean dwellings painted a chocolate brown.
- (6b) Det är sant, att **de** lågo alldeles för nära. **De** voro i högsta grad stötande för ögat, och **de** hade ingen rätt alls att finnas i detta grannskap. Det var små fula bostäder målade i chokoladbrunt.
- (6c) Ja, på sätt och vis låg **de** alldeles för nära förstås. **De** fördärvade totalt utsikten, och **de** hade ingen rättighet att finnas i den omgivningen alls. Det var små snusbruna fallfärdiga kåkar.
- (6d) Det var sant att **de** låg alltför nära. **De** förstörde utsikten på det mest makalösa sätt och **de** hade inte rätt att ligga i den delen av staden överhuvudtaget. Det var små fula chokoladbruna hus.

I (6a)–(6d) kan man se att översättarna har följt Mansfield och bundit samman meningarna på samma sätt som hon gör med det upprepade

they. Men i sista meningen har *de* bytts ut mot *det* för att meningen ska bli idiomatiskt korrekt på svenska. Detta gäller även relationen mellan *asleep* och *sleeping* i exempel (5a) ovan. Det finns inget bra sätt att överföra denna form som är så enkel att göra på engelska: *sömn* och *insomnad* ligger båda längre från verbet *sova* än skillnaden mellan engelskans *asleep* och *sleep*, där bara en bokstav skiljer orden åt.

På vissa håll tenderar Mansfield att upprepa samma ord flera gånger och översättarna överför ofta detta exakt, som i exempel (5a) där *far* dubbleras och översätts med *långt, långt* i samtliga måltexter (se exempel (5b–d)). I novellens inledande stycke upprepas frasen *the only flowers* två gånger i samma mening. Även detta överförs i sin helhet till samtliga måltexter. I de jämförda styckena finns det dock några undantag, till exempel när Mansfield upprepar *while* två gånger i nedanstående exempel. Denna upprepning återges bara i MT3, medan de andra två översättarna har valt att ta bort det:

- (7a) While they were laughing and while the band was playing, this marvel had come to the lane.
- (7b) Medan de skrattade och orkestern spelade, hade detta underbara kommit till den trånga gatan.
- (7c) Medan de hade skrattat och orkestern spelat hade detta underverk kommit till byn.
- (7d) Medan de skrattade och medan orkestern spelade, hade detta underverk kommit till den lilla gatan.

I situationer som dessa tenderar MT3 att vara mest källspråksorienterad och tar hänsyn till källspråksförfattarens personliga val, vilket inte alltid ger texten det naturligaste flytet eller gör den lättläst. Detta stämmer dock inte i samtliga fall. Det finns till exempel en upprepning i meningen (min fetmarkering) *But still one must go everywhere; one must see everything*. MT3 är i detta fall den enda måltexten där det upprepade *one must* inte har översatts till ett dubbelt *man måste* utan i stället som ett *man måste* och ett *man var ju tvungen*.

Vissa skillnader som upptäckts i analysen av de använda formorden har snarare med tidpunkten för måltexternas tillkomst att göra än med källspråks- eller målspråksorientering. Ett exempel kan ses i följande mening:

- (8a) That really was extravagant, for the little cottages [...]
- (8b) Detta var verkligen överdrivet, ty de små stugorna [...]
- (8c) Det *var* verkligen överdrivet, för de små stugorna [...]
- (8d) Överspänd var rätta ordet för de små husen [...]

Användningen av *för* i MT2 och MT3, i stället för *ty*, är ett exempel på tidens påverkan på översättningarna eftersom *ty* ses som ålderdomligt i dag. Troligen sågs det som ålderdomligt, eller åtminstone som skriftspråkligt, redan på 1950-talet. Ett annat exempel ger den bisats som inleds med *whose house*:

- (9a) [...] a cobbler, and a man whose house-front were studded all over with minute birdcages.
- (9b) [...] en skoflickare och en man, vilkens hus på framsidan var översållat med små fågelburar.
- (9c) [...] en skomakare och en karl som hade små små fågelburar över hela framsidan av huset.
- (9d) [...] en skomakare, och en man vars hus var översållat med små fågelburar på framsidan.

I MT1 översätts detta till *vilkens hus*, i MT2 till *som* (vilket beror på en omskrivning av bisatsen), och i MT3 som *vars hus*. Här är MT1 och MT3 trognare källtextens meningsbyggnad, men i MT1 används *vilkens* och i MT3 *vars*. I SAOL listades inte formen *vars* som ett eget uppslagsord förrän i upplaga 9 (1950), och i upplaga 8 (1923) listas det som ett alternativ efter *vilkens*. Tidsaspekten skulle alltså kunna förklara skillnaden mellan de båda översättningarna MT1 och MT3. I MT2 omstruktureras meningen och då används i stället en konstruktion som är vanligare på svenska. Därför skulle man kunna säga att MT2 innebär en målspråksanpassad översättning i denna situation.

Skillnader i användningen av framför allt formord och adverbial går dock inte alltid att koppla till tidsskillnaden som i exemplen ovan. Till exempel översätts uttrycket *all the same* till *likafullt* i MT1, *ändå* i MT2, samt till *likväl* i MT3. Som läsare av novellen och dess översättningar på 2010-talet bedömer jag att *likafullt* och *likväl* är mer ålderdomliga än *ändå*. SAOL 13 (2006) tillhandahåller också en förklaring av *likväl* ('ändå'), vilket kan tolkas som att ordet inte längre anses vara lika vanligt förekommande i svenskan och därför behöver innebörden hos det förklaras.

Vissa konstruktioner i källtexten som garanterar textens flyt har ingen uppenbar och vedertagen översättning på svenska och blir därför svårare

att översätta. Ett exempel på detta är det inledande *true* i följande mening:

- (10a) True, they were far too near.
- (10b) Det är sant, att de lågo alldeles för nära.
- (10c) Ja, på sätt och vis låg de alldeles för nära förstås.
- (10d) Det var sant att de låg alltför nära.

MT1 och MT3 ligger här semantiskt nära både varandra och källtexten medan MT2 innebär en friare översättning. Men eftersom sammanhangsnivån handlar om hur textens ”ton” ska överföras till måltexterna, skulle en rimlig slutsats kunna vara att MT2 är den mest källspråksorienterade översättningen i detta fall. Tonen i källtexten är ledig och låter nästan talspråksimiterande, och lösningarna i MT1 och MT3 är mer skriftspråkliga med sina tydliga huvudsatser och tillhörande att-satser. *Ja* i MT2 är i detta fall, enligt mig, en närmare, och ledigare, översättning av *true* än det mer ordagranna *Det är sant*. Ett liknande fall där översättarna väljer olika stilnivåer i sina översättningar är följande exempel:

- (11a) As for the roses, [...]
- (11b) Vad rosorna angick, [...]
- (11c) Och rosorna - [...]
- (11d) Vad rosorna beträffar – [...]

Här ser vi att både översättningen i MT1 och MT3 blir stelare än MT2, även om deras lösningar är vedertagna översättningar för uttrycket *as for*. Meningen i exempel (11) är även ett exempel på hur de olika översättarna använder skiljetecken på olika sätt, inte bara när det kommer till de kolon och semikolon som nämndes i avsnitt 3.1.

Som beskrivs av May (1997:16) skiljer sig ibland synen på kommativering mellan modernistiska författare, vilket Mansfield räknas som, och deras översättare. Medan författarna ofta ser kommativeringen som ett konstnärligt verktyg som kan hjälpa till i berättandet och användandet av olika röster, ser översättarna ofta kommativering som ett strukturverktyg som används för att skapa tydlighet. Dessa två synsätt kan vara motsägelsefulla och leda till kollisioner mellan olika uppfattningar. Vid en undersökning av kommatecken och bindestreck (eftersom punkterna och semikolonerna redan har behandlats i avsnitt 3.1.) kan man se att MT3 ligger närmast Mansfields kommativering. I de utvalda styckena har översättaren bakom MT3 använt skiljetecken på ett annat sätt än Mansfield

på en handfull ställen, vilket är tydligt färre än de skillnader som går att hitta i de andra två översättningarna. I MT1 har framför allt många kommatecken lagts till som inte finns i källtexten och som inte heller återfinns i de andra måltexterna. Följande mening är ett exempel på detta:

- (12a) The gardener had been up since dawn, mowing the lawns and sweeping them, until the grass and the dark flat rosettes where the daisy plants had been seemed to shine.
- (12b) Trädgårdsmästaren hade varit uppe från daggryningen, klippt gräsmattorna och sopat dem, tills gräset och de mörka, platta rundlarna, där tusenskönorna stått, tycktes glänsa.
- (12c) Trädgårdsmästaren hade varit uppe sedan gryningen och klippt gräsmattorna och räfsat dem, till dess att gräset och de mörka platta rosetterna där tusenskönorna hade vuxit tycktes skina.
- (12d) Trädgårdsmästaren hade varit uppe sedan gryningen, klippt gräsmattorna och räfsat dem tills gräset och de mörka platta rosetterna där tusenskönorna hade stått tycktes skina.

De två kommatecken i källtexten har här utökats till fem i MT1, medan det i de båda andra översättningarna i stället har tagits bort ett kommatecken jämfört med källtexten. Användning av skiljetecken i MT2 är friare än den i MT3, men den är trognare källtexten än MT1. Här kan man alltså se ett resultat i linje med RH, där förstaöversättningen har anpassats mest. Som en modern läsare känns användningen av kommatecken i MT1 snarare överdriven än hjälpsam, och därför är det möjligt att svenskans utveckling under tiden har sammanfallit med RH.

Sammanfattningsvis kan man säga att Mansfields karaktäristiska drag, när hon bryter mot konventionell meningsbyggnad och sätt att skriva, till stor del följs i samtliga översättningar. Inga stora skillnader finns när det gäller sättet att binda samman texten genom till exempel konjunktioner, och de som ändå finns går att koppla till tidsavståndet mellan översättningarna. Vad gäller användningen av olika skiljetecken som påverkar textens ton går det att se en tendens att MT3 följer Mansfields användning av skiljetecken i så stor mån som möjligt, medan MT2 tar ut svängarna mer och MT1 innehåller många skiljetecken, framför allt kommatecken, som inte finns i källtexten. Detta skulle kunna ses som ett utslag av RH, eftersom MT1 följaktligen ligger längst ifrån KT och MT3 ligger närmast i användningen av skiljetecken.

3.4 Den idiomatiska nivån

På den idiomatiska nivån, som enligt Newmark (1988:23) tillsammans med sammanhangsnivån bör garantera en översättnings naturliga flyt på målspråket, fokuseras analysen på talspråksmarkörer och på hur översättarna har hanterat de talspråkliga uttrycken. Främst behandlar analysen de olika tilltal och titlar som används av karaktärerna i novellen, samt hur översättarna har hanterat den dialektala skillnad som finns mellan familjen Sheridan och deras anställda.

Den typ av tilltal som finns i dialogerna, dvs. översättarnas användning av *du* respektive *ni* samt av titeln *miss*, ses traditionellt sett inte som talspråksmarkörer, eftersom de även tillhör skriftspråket. De är dock en central del av det talade språket i novellen och jag anser att en analys av dessa element kan vara betydelsefull för att reda ut översättarnas ställningstaganden, särskilt med tanke på deras eventuella käll- eller målspråksorientering.

I många situationer hanteras tilltalet på samma sätt i samtliga tre måltexter. Barnen duar till exempel sina föräldrar i alla tre översättningarna. Gästerna på festen duar också Laura i alla måltexter.

Vissa skillnader i användningen av *du* eller *ni* kan härledas till att engelskan använder *you* i både andra person singular och plural. Till exempel uppstår denna situation när Laura på festen frågar gästerna om de har fått te. I MT1 växlar översättaren mellan *ni* och *du*, i MT2 duar Laura gästerna och i MT3 blir de enbart niade.

Men det är inte i alla situationer där översättarna har valt olika typer av tilltal som handlar om olika tolkningar av engelskans personliga pronomen. När arbetarna tilltalar Laura undviks direkt tilltal i MT1 och MT3 med hjälp av konstruktioner som *om fröken förstår*. I MT2 niar arbetarna och Laura varandra (även om det mycket väl kan vara så att hon vänder sig till dem som en grupp och inte till en specifik arbetare). När Laura går ner till byn blir hon niad av Ems syster i samtliga översättningar. Laura, i sin tur, niar systemen enbart i MT3, i uttrycket *snälla ni*, vilket har förkortats till bara *snälla* i de två tidigare översättningarna. I MT1 niar Mrs Sheridan mannen med blommorna, medan direkt tilltal undviks i resterande översättningar. Även när Jose pratar med kokerskan niar Jose henne i MT1, medan MT2 och MT3 undviker direkt tilltal.

Det finns alltså ingen övergripande strategi som översättarna använder, utan de har fattat olika beslut i olika situationer. Det man kan utrona är att det direkta tilltal med *you* som används flitigt i källtexten till stor del har anpassats till ett indirekt tilltal i samtliga måltexter,

liksom att engelskans *you* har orsakat svårigheter för översättarna som måste avgöra dels om engelskan syftar på plural eller singular, dels hantera problematiken kring svenskt duande och niande, som har haft olika konnotationer, positiva såväl som negativa, under olika perioder. Dessa skillnader mellan översättningarna verkar alltså främst ha orsakats av personliga val av översättarna från fall till fall.

Även om Laura och hennes syskon duar sina föräldrar i samtliga översättningar finns det skillnader i vad de kallar dem. I MT1 översätts både *mother* och det enstaka användandet av *mummy* som *mamma*, och *daddy* översätts som *pappa*. *Mother* och *daddy* översätts på samma sätt i MT2, men *mummy* översätts som *mamsen*. I MT3 tilltalas dock Mrs Sheridan som *mor* av sina barn. Endast kokerskan använder där *mamma*, som en översättning av det talspråkliga *ma*. *Daddy* översätts som *pappa*. Av detta kan man dra slutsatsen att översättarna har haft olika uppfattningar om vad som är lämpligt tilltal inom familjen.

Min tolkning är att översättarna av MT1 och MT2 har fokuserat på vad som skulle låta naturligt i ett svenskspråkigt sammanhang, medan MT3 har försökt ligga så nära det engelska *mother* som möjligt. Genom att använda *mor*, i stället för *mamma*, sparas *mamma* i MT3 som en lägre stilistisk markör som kan användas för kokerskans *ma*. I MT1 görs ingen skillnad på *mother*, *mummy*, och *ma*, vilket gör att variationen i källtexten inte framgår lika tydligt i MT1 och kan ses som ett steg bort från källtexten.

Vid tilltal av andra personer används, bland annat, *miss*. I MT1 och MT3 används det enbart tillsammans med personnamn som *Miss Laura* (dock skrivs *miss* i MT3 utan inledande versal), och vid tilltal utan personnamn står det i stället *fröken*. I MT2 används *miss* både för sig själv och i kombination med personnamn som i *miss Jose*. Detta skulle därför kunna ses som ett fall där MT2 är den mest källspråksorienterade måltexten eftersom den behåller det engelska ordet för att tydligt markera källspråskulturen, medan både MT1 och MT3 anpassar texten till den svenska kulturen.

I samtliga översättningar används däremot titlarna *mrs* och *mr*. Detta val kan ses som ytterligare ett sätt att bevara en del av källspråskulturen i översättningarna. Eftersom de engelska titlarna är mer använda än *herr* och *fru*, är det också en lösning där man undviker att ta ställning till de svenska titlarna, som kan kännas ålderdomliga och som konnotationsmässigt inte exakt motsvarar de engelska titlarna.

I dialogerna tillämpar Mansfield olika typer av talspråk när olika karaktärer talar. Det finns tre personer som i källtexten har en mer markerad dialekt än de andra, vilket betonar att de tillhör en annan social klass

än familjen Sheridan: kokerskan, hushållerskan Sadie och Ems syster. När de talar har till exempel bokstaven *h* i början på ord ersatts med en apostrof, och *your* har blivit *yer*:

- (13a) ‘Yer ma won’t know.’
- (13b) Mamma får inte veta det.
- (13c) ”Det märks inte.”
- (13d) ”Er mamma får aldrig veta det.”

Det talspråksimiterande elementet märks här inte alls i MT1 och MT3, och översättaren bakom MT2 har helt undvikit de element som skulle inneburit svårigheter att överföra dialektalt. Detta visar på svårigheten att översätta dialekter, eftersom de markeras olika på olika språk och därför inte alltid kan överföras i små, enskilda textelement som dessa. Resultatet blir en normalisering av språket i måltexterna.

I Sadies fall rör det sig framför allt om en situation där hon uttrycker sig talspråkligt:

- (14a) ‘If you please, m’m, cook says have you got the flags for the sandwiches?’
- (14b) – Jo, frun, kokerskan säger frun har listan på sandwiches.
- (14c) ”Jo, mamsell undrar var vimplarna till smörgåsarna är?”
- (14d) ”Ursäkta mig, frun, men kokerskan ber mig fråga om frun har vimplarna till snittarna?”

Det som gör denna mening extra talspråklig är dels det hopdragna *m’m*, dels det grammatiskt underliga [...] *cook says have you got the* [...]. Här har MT1 tagit bort *att* efter *säger*, vilket på ett sätt återspeglar det talspråkliga i *cook says have you got* [...]. I MT2 finns inget av den grammatiska kärvheten från KT kvar, och inte heller i MT3 är det lika tydligt som i MT1.

Frun i exempel (14b) och (14d) blir, i min mening, inte lika talspråkligt som det hopdragna *m’m*, men det blir mer talspråkligt än att använda det engelska *Mrs* eller det obestämda *fru* (i kombination med *Sheridan*). I MT2 används *mamsell* i stället för *kokerska*, vilket är ett exempel på hur MT2 skiljer sig från de andra två måltexterna genom att vara friare och inte lika bokstavligt översatt som de andra översättningarna.

Den tredje personen som har en tydligt markerad dialekt i källtexten är Ems syster. Det syns bland annat i följande mening:

- (15a) 'I'm 'er sister, miss. You'll excuse 'er, won't you?'
 (15b) – Jag är hennes syster, fröken. Fröken får ursäkta henne.
 (15c) ”Jag är Ems syster. Ni ursäktar välan att Em är så här, miss?”
 (15d) ”Jag är hennes syster, fröken. Ni ursäktar väl henne?”

Denna mening markeras med en tydlig talspråklighet i MT2 som använder *välan* i stället för *väl*, medan de övriga översättningarna inte har lyckats överföra någon dialekt överhuvudtaget. *Välan* finns endast listat som adverbial i SAOL 13 (2006), och där beskrivs det som ”<vard.>”.

Ett annat tillfälle då MT2 uppvisar en större talspråkighet än de andra måltexterna är det tillfälle då en av tältresarnas repliker, *H'm, going to have a band, are you?*, översätts som *Jaså, det är till att skulla ha orkester också?*. Här har översättaren till och med uppfunnit en grammatisk form av verbet *skulle*. En orsak till både *skulla* och det talspråkliga uttrycket *det är till att*, kan vara de typiska svårigheter som översättning mellan engelska och svenska ofta orsakar och som den här meningen är ett exempel på. Dels använder Mansfield presens participformen *going* som en förkortning av *are you going*, dels avslutas meningen med en så kallad **tag question**. Ingen av dessa företeelser har en självklar översättning till svenska. Möjligen är det dessa, typiskt talspråkliga, element i källtexten som har orsakat den originella lösningen i MT2.

När de karaktärer som har lägre social status än medlemmarna i familjen Sheridan talar, har det markerats i MT1 i vissa fall. Till exempel får en av tältresarna i MT1 säga *en sån sak som ett soltält* medan Mrs Sheridans tal återges som *en sådan ryslig sammansättning*.

Hammar, översättaren av MT2, har gett tydliga talspråkliga drag till flera karaktärens språk än vad Mansfield har gjort. Till exempel har hon valt att återge det som budet säger på följande sätt (mina markeringar med fet stil):

- (16a) ‘Know those little cottages just below here, miss?’ [...] ‘Well, there's a young chap living there, name of Scott, a carter. His horse shied at a traction-engine, corner of Hawke Street this morning, and he was thrown out on the back of his head. Killed.’
 (16b) – Fröken vet, de där små stugorna alldeles här nedanför? [...] Ja, det bor en ung karl där, heter Scott, åkare. Hans häst skenade för ett landsvägslokomotiv i hörnet av Hawke Street i morse, och han kastades ur och slog i huvudet bak. Dödad.

(16c) ”Känner ni till **dom** där små stugorna alldeles här nedanför, miss?” [...] ”I en av **dom** bor en ung karl som heter Scott, han är åkare. **Hästen hans** skyggade för ett landsvägslok i hörnet av Hawke Street i morse, och han **ramla** av och slog i **bakhuvet** så han dog.”

(16d) ”Känner fröken till de små husen alldeles nedanför?” [...] ”Nåväl, där bor en ung man som heter Scott, en åkare. Hans häst skyggade för en lokomobil i hörnet av Hawke Street i morse, och han kastades av hästen och slog bakhuvudet i marken. Dog.”

Det fetstilsmarkerade orden i (16c) är de tydligt talspråkliga elementen. Inga sådana element finns i de andra måltexterna. Man skulle dock kunna se borttagandet av *han* innan *heter Scott* i exempel (16b) som ett sätt att göra meningen ”pratigare”. I MT1 och MT3 har arbetarnas sätt att tala inte markerats lika tydligt som i MT2, utan den traditionella stavningen behålls och Mansfields meningsbyggnad följs till stor del.

Slutligen går det att konstatera att jag inte har funnit större skillnader i analysen av tilltalet och titlarna. Det talspråkliga elementen har dock till största delen överförts i MT2 och ofta lämnats omarkerat i de andra två översättningarna. På det sättet är MT2 i det här fallet den mest källspråksorienterade måltextern. Samtidigt har det i MT2 tillkommit mer markerad talspråkighet än vad som finns i källtexten, vilket talar emot att den måltextern skulle vara trogen källtexten. Jag skulle ändå vilja påstå att översättaren bakom MT2 är den som bäst överför tonen från källtexten på den idiomatiska nivån eftersom denna i princip går helt förlorad i de båda andra svenska översättningarna.

4. Sammanfattning och avslutande diskussion

Syftet med denna uppsats var att, genom att utföra en jämförande analys med hjälp av Larssons (2007) modell, undersöka vilka skillnader som finns mellan en förstaöversättning och några nyöversättningar. Vidare ville jag ta reda på om de identifierade skillnaderna mellan de aktuella översättningarna kunde ses som ett utslag av Retranslation Hypothesis, eller om de snarare orsakades av den förändring som målspråket gått igenom mellan tillkomsten av de olika översättningarna, eller om skillnaderna var ett utslag av översättarnas personliga stil och val. Katherine Mansfields novell *The Garden Party* (1922) valdes ut som källtext att studera. Den har översatts tre gånger till svenska: första gången av Märta Lindqvist 1923 med titeln *Ett garden-party*, andra gången 1954 av Birgitta Hammar som *Gardenpartyt*, och tredje gången 2013 av Lars-Håkan Svensson som *Trädgårdsfesten*. Det är dessa tre översättningar som jämfördes i denna uppsats.

Analysen fokuserades på ett antal olika aspekter på de fyra olika nivåer som enligt Newmark (1988:19) ingår i översättningsprocessen. Många skillnader, till exempel många ordval som inte kunde kopplas till nämnda nivåer, analyserades inte till förmån för en djupare analys av de utvalda aspekterna.

På den språkliga nivån jämförde jag antalet grafiska meningar och graford samt längden på graforden i källtexten och måltexterna. Vad gäller antalet graford låg förstaöversättningen närmast källtexten, vilket resulterade i motsatt tendens till den som beskrivs med hjälp av Retranslation Hypothesis. Antalet långa graford, dvs. antalet ord med mer än sex tecken, bekräftade dock hypotesen eftersom Svenssons senaste översättning låg närmast källtexten och Lindqvists äldsta låg längst ifrån. Den tredje aspekten som undersöktes, antalet meningar, visade dock ingen linjär utveckling. I stället var det 1950-talets översättning, gjord av Hammar, som utmärkte sig mest genom att ha tagit sig mycket stora friheter med meningsgränserna medan både Lindqvist och Svensson höll sig närmare källtextens struktur.

På den referentiella nivån, där jag identifierade kulturspecifika företeelser och jämförde hur de blivit översatta i de olika måltexterna, blev jag främst uppmärksam på två, på ett sätt paradoxala, skillnader.

Den första tendensen som jag upptäckte var att det fanns flera begrepp som behållits i förstaöversättningen men som sedan anpassats i åtminstone den sista, men ibland även den andra, översättningen. Detta tolkar jag som ett resultat av tidsskillnaden som har gjort att vissa företeelser, som på 1920-talet ansågs vanliga såväl på Nya Zeeland som i Sverige, har fallit ur tiden och nu kräver en förklaring, vilket har lett till att framför allt Svensson har skrivit om eller anpassat vissa begrepp. Jag skulle också vilja påstå att detta är en skillnad som uppstått mellan två tidsepoker snarare än mellan två länders kulturer.

Den andra tendensen som jag upptäckte på den referentiella nivån var att vissa kulturspecifika begrepp i hög grad översattes ordagrant av både Lindqvist och Hammar, medan Svensson verkar ha tagit hänsyn till den referentiella nivån och den verklighet som finns bakom begreppen. Därför bedömer jag att hans översättningar i dessa situationer blir mer korrekta och därför trognare källtextens betydelse. Att man anser att misstag har begåtts i tidigare översättningar är som bekant en av anledningarna till att nyöversättningar genomförs, och man skulle kunna säga att denna sistnämnda tendens bekräftar Retranslation Hypothesis.

På sammanhangsnivån uppvisade samtliga måltexter en stor följsamhet och närhet till källtexten i sättet som de aktuella texterna binds samman på. De skillnader som ändå gick att upptäcka rörde sig bland annat om vissa formord, där Lindqvist använt ord som på Hammars, och i synnerhet på Svenssons, tid ersatts av modernare ord. Vad gäller kommateringen är Svensson den av översättarna som trognast följer källtextens användning av kommatecken. Redan på den språkliga nivån, som diskuterades ovan, kunde vi se att Hammar använde punkter och utropstecken på ett friare sätt än de andra översättarna. Men när det gäller kommateringen inom meningar verkar det vara Lindqvist som avviker mest från källtexten genom att lägga till många kommatecken som inte finns i källtexten. Detta skulle alltså gå i linje med Retranslation Hypothesis, eftersom den senast publicerade översättningen ligger närmast källtexten.

På den idiomatiska nivån var resultaten, enligt den modell jag arbetade ifrån, mest enhetliga. Hammars översättning från 1950-talet visade här på flera sätt tendenser till att mest ha tagit hänsyn till de idiomatiska elementen i källspråket. Dels använder hon i större utsträckning än de andra översättarna de engelska titlarna, vilket resulterar i att källspråkskulturen, på denna nivå, blir mer närvarande i hennes översättning. Dels finns det i hennes översättning, i likhet med Mansfields källtext, olika stilnivåer i de talade passagera: det finns en markerad, socialt ”lägre stående”, dialekt när tjänstefolket i huset talar. Detta markerar Hammar,

ibland i större utsträckning än vad Mansfield själv gör. De andra två översättarna normaliserar i stället dessa partier i sina översättningar och den språkliga skillnaden mellan karaktärerna i novellen försvinner, vilket jag ser som ett steg bort från källtexten.

Som väntat, med tanke på de olika aspekter som behandlats i analysen, blev resultatet långt ifrån enhetligt. Resultaten på de fyra olika nivåerna skilde sig alltså väsentligt åt, men även de olika aspekterna inom samma nivå kunde skilja sig åt. Därför kan jag omöjligt säga att min analys helt bekräftar eller helt motbevisar Retranslation Hypothesis. Det finns vissa aspekter i översättningarna, till exempel de kulturspecifika företeelserna, som visar på att det genom en gradvis ökande kunskap om källspråskulturen går att föra en text närmare källtexten, vilket alltså bekräftar Retranslation Hypothesis. Samtidigt finns det andra aspekter av undersökningen, till exempel hur översättarna hanterat de dialektala inslagen på den idiomatiska nivån, som direkt går emot idén om en linjär utveckling och ofrånkomlig ”förbättring” från förstaöversättning till sistaöversättning, eftersom Hammars översättning är den som på många håll sticker ut mest och därmed bryter den kronologiska utvecklingen vad gäller källspråksorienteringen. Efter att ha kommit fram till detta något spretiga resultat skulle jag vilja konstatera att Retranslation Hypothesis, i likhet med Paloposki och Koskinen (2004:34), ofta är ett trubbigt instrument. När man, som i denna analys, testar flera olika aspekter av nyöversättning på samma gång, är det svårt, om inte omöjligt, att urskilja de entydiga tendenser som hypotesen beskriver. Detta i sig visar på svagheterna med hypotesen, eftersom en allomfattande tes som denna bör kunna klara av att analysera flera aspekter samtidigt utan att den blir ogiltig.

Just att Hammar ofta väljer friare lösningar i sin översättning än de andra två översättningarna anser jag orsakas av en personlig stil som inte har att göra med varken Retranslation Hypothesis eller språkets tidsbundna utveckling. En orsak till att just Hammars översättning är så fri skulle kunna vara att det av en andra översättning krävs att den skiljer sig från förstaöversättningen – annars skulle det inte finnas någon anledning att genomföra en nyöversättning. Jag upplever också att fokus i Hammars översättning ligger på översättarens samtid, med 1950-talets läsare och språkideal i åtanke, och hon har därför undvikit sådana ord och konstruktioner som Lindqvist använt som kan ses som tidsbundna. Svensson har, i viss mån, snarare försökt återföra texten till 1920-talet genom att använda en högre stilnivå än Hammar på flera håll, och använt ord som även i dag känns ålderdomliga. Därför liknar hans översättning mer Lindquists än Hammars.

Utifrån skillnaderna som har klarlagts i den här uppsatsen skulle jag vilja påstå att Retranslation Hypothesis och tidsaspekten inte går att se som motsatser till varandra, utan snarare som två företeelser som ibland leder till olika översättningar och ibland arbetar i samma riktning. Översättarens personliga val går heller sällan att bortse från. En fjärde aspekt, som jag inte tog med i beräkningen i den här studien men som har kunnat skönjas ändå, är det inflytande som den första översättningen kan ha på följande nyöversättningar. Det framkom relativt tydligt i jämförelsen av nyöversättningarna att Hammar verkar ha valt att distansera sig från förstaöversättningen medan Svensson snarare verkar ha återvänt till den och positionerat sig närmare både den och källtexten. Detta tror jag också kan ha att göra med tiden som gått mellan de olika översättningarna. Medan Hammar själv upplevt 1920-talet och hur svenskan förändrats under efterföljande decennier, har Svensson inte samma direkta koppling till Lindqvists språkliga epok, och det kan ha medfört en större respekt för förstaöversättningen när han försöker återspegla denna avlägsna tid i sin översättning nästan ett århundrade senare.

Liksom många före mig anser jag att fler och större studier som fokuserar på nyöversättning skulle behövas. Den här studien har fokuserat på en enda källtext, och ett sätt att vidareutveckla studien för att få ett mer omfattande resultat skulle förstås vara att utföra en liknande studie på andra verk som publicerats under ungefär samma tidsperiod. Att inte bara analysera de publicerade texternas faktiska innehåll utan även de externa faktorer (t.ex. samhällstrender och förlagens påverkan) som kan påverka den litterära världen och leda fram till nyöversättningar tror jag skulle vara av godo. Jag anser också att det är viktigt att ta vara på de möjligheter som nyöversättningar erbjuder inom det översättningsvetenskapliga fältet. Att få möjligheten att studera flera olika översättningar av samma källtext ger ovanligt tydliga tillfällen att identifiera olika översättningsstrategier. Även om en enskild studie som denna inte kan visa på några mer generella tendenser, tror jag att fler jämförande studier av nyöversättningar, och då i synnerhet jämförelser av måltexternas relation till varandra och inte bara till källtexten, skulle kunna ge oss ett intressant material där vi kan fastställa aspekter om översättningens natur som inte varit synliga förut.

Käll- och litteraturförteckning

Källor

- Mansfield, Katherine 1923. *Främlingen*. Översättning av Märta Lindqvist. Stockholm: Skoglund.
- Mansfield, Katherine 1951 [1922]. *The garden party and other stories*. London: Penguin.
- Mansfield, Katherine 1954. *Preludium och andra noveller*. Översättning av Birgitta Hammar. Stockholm: Forum.
- Mansfield, Katherine 2013. *Trädgårdsfesten och andra noveller*. Översättning av Lars-Håkan Svensson. Lund: Ellerströms.

Litteratur

- Bouquet, Philippe 2012. Retraduire Martinson. I: Eriksson, Olof (red.), *Aspekter av litterär nyöversättning: Aspects de la retraduction littéraire: föredrag från ett symposium vid Linnéuniversitetet (Växjö) 7–8 oktober 2011*. Växjö: Linnaeus University Press, s. 81–88.
- Chesterman, Andrew 2000. A causal model for translation studies. I: Olohan, Maeve (red.), *Intercultural Faultlines. Research Models in Translation Studies I*. Manchester: St. Jerome Publishing, s. 15–27.
- Dastjerdi, Hossein Vahid & Amene Mohammadi 2013. Revisiting "Retranslation Hypothesis": A Comparative Analysis of Stylistic Features in the Persian Retranslations of *Pride and Prejudice*. I: *Open Journal of Modern Linguistics* 3(3), s. 174–181.
- Englund Dimitrova, Birgitta 2013. Lexikala val som ett drag i översättarstil. En studie av två bulgariska noveller i svensk översättning. I: Bladh, Elisabeth & Magnus P. Ängsal (utg.), *Översättning, stil och lingvistiska metoder*. Göteborg: University of Gothenburg, s. 55–74.
- Gambier, Yves 1994. La retraduction, retour et détour. I: *Meta* 39(3), s. 413–417.
- Gellerstam, Martin (red.) 2009. *SAOL och tidens flykt: några nedslag i ordlistans historia*. Stockholm: Norstedts.

- Gürçağlar, Şehnaz Tahir 2009. Retranslation. I: Baker, Mona & Gabriela Saldana (red.), [1998], *Routledge Encyclopedia of Translation Studies*. Oxon & New York: Routledge, s. 233–238.
- Hagström, Annika J. 2013. Tjena Tjechov. *Helsingborgs Dagblad*, <<http://www.hd.se/kultur/boken/2013/09/16/tjena-tjechov/>>. Hämtad 2015-04-15.
- Kenny, Dorothy 2001. *Lexis and Creativity in Translation. A Corpus-based Study*. Manchester: St. Jerome Publishing.
- Larsson, Mats 2007. Den tappre soldaten Švejk i gammal och ny tappning. I: Lindqvist, Yvonne (red.), *Gränslösa texter: perspektiv på översättning*. Uppsala: Hallgren & Fallgren, s. 52–72.
- May, Rachel 1997. Sensible elocution: How Translation Works in & upon Punctuation. I: *The Translator* 3(1), s. 1–20. *Nationalencyklopedin*. Gräddost, <<http://www.ne.se/uppslagsverk/ordbok/svensk/graddost>>. Hämtad 2015-06-10.
- Nationalencyklopedin*. Ostkräm, <<http://www.ne.se/uppslagsverk/ordbok/svensk/ostkräm>>. Hämtad 2015-06-10.
- Newmark, Peter 1986. Translation studies: eight tentative directions for research and some dead ducks. I: Wollin, Lars & Hans Lindquist (red.), *Translation Studies in Scandinavia. Proceedings from The Scandinavian Symposium on Translation Theory (SCOTT) II. Lund 14–15 June, 1985*. Lund Studies in English 75. Malmö: Liber/Gleerups, s. 37–50.
- Newmark, Peter 1988. *A Textbook of Translation*. Hemel Hempstead: Prentice-Hall International.
- Norstedts stora engelsk-svenska ordbok* 2000. 3.uppl. Stockholm: Norstedts ordbok.
- Palm, Anna-Karin 2013. Mansfields novellkonst låg steget före. *Svenska Dagbladet*, <http://www.svd.se/kultur/understrecktet/mansfields-novellkonst-lag-steget-fore_8632240.svd>. Hämtad 2015-04-02.
- Paloposki, Outi & Kaisa Koskinen 2004. A thousand and one translations: Revisiting retranslation. I: Hansen, Gyde, Kirsten Malmkjær & Daniel Gile (red.), *Claims, Changes and Challenges in Translation Studies*. Amsterdam & Philadelphia: John Benjamins, s. 27–38.
- Paloposki, Outi & Kaisa Koskinen 2015. The voice of the *first* translator in retranslation. I: *Target* 27(1), s. 25–39.
- Pym, Anthony 1998. *Method in Translation History*. Manchester: St. Jerome Publishing.

- Ramhöj, Rickard 2010. *Hur översätter man Salinger? Översättningstekniker i de två svenska översättningarna av The Catcher in the Rye*. Magisteruppsats i översättning. Göteborgs universitet: Institutionen för språk och litteraturer. Elektronisk resurs: tillgänglig via <<http://www.gupea.ub.gu.se/>>.
- Rosén, Josefin 2012. *Den trogna nyöversättningen? En komparativ studie av originalnärhet hos den svenska förstaöversättningen och nyöversättningen av Jeanne Cordeliers roman La Dérobade*. Masteruppsats i översättning. Göteborgs universitet: Institutionen för språk och litteraturer. Elektronisk resurs: tillgänglig via <<http://www.gupea.ub.gu.se/>>.
- SAOL 8 = *Svenska Akademiens ordlista*, 1923. 8 uppl. <<http://saolhist.se>>. Hämtad 2015-05-12.
- SAOL 9 = *Svenska Akademiens ordlista*, 1950. 9 uppl. <<http://saolhist.se>>. Hämtad 2015-05-12.
- SAOL 13 = *Svenska Akademiens ordlista*, 2006. 13 uppl. <<http://saolhist.se>>. Hämtad 2015-05-12.
- Sjönneby, Anja 2013. *Två svenska översättningar av Jane Austens Emma. En jämförande studie utifrån Vinay och Dalbernets indirekta översättningstekniker*. Magisteruppsats i översättning. Göteborgs universitet: Institutionen för språk och litteraturer. Elektronisk resurs: tillgänglig via <www.gupea.ub.gu.se/>.
- Susam-Sarajeva, Sebnem 2003. Multiple-entry visa to travelling theory: Retranslations of literary and cultural theories. I: *Target* 15(1), s. 1–36.
- Svenskt översättarlexikon*. Birgitta Hammar, <http://www.oversattarlexikon.se/artiklar/Birgitta_Hammar>. Hämtad 2015-06-10.
- Svenskt översättarlexikon*. Märta Lindqvist, <http://www.oversattarlexikon.se/artiklar/Märta_Lindqvist>. Hämtad 2015-06-10.
- Tegelberg, Elisabeth 2011. Nyöversättning – när, hur och varför? I: *Tidskrift för litteraturvetenskap* 3–4, s. 77–90.
- Wikipedia*. Lars-Håkan Svensson, <http://sv.wikipedia.org/wiki/Lars-Håkan_Svensson>. Hämtad 2015-06-10.